

Захаров О.І. – Директор ННІ менеджменту безпеки
Університету економіки та права „КРОК”, к.е.н.,
професор

Захаров А.И. – Директор УНИ менеджмента
безопасности Университета экономики и права
«КРОК», к.э.н., профессор
Olexandr Zaharov, Director of Institute of Security
Management (“KROK” University) Ph.D., Professor

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуті теоретичні основи діяльності з забезпечення економічної безпеки, підходи до побудови та організації діяльності системи економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, система економічної безпеки, забезпечення економічної безпеки, підприємство, модель, глобалізація економіки.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассмотрены теоретические основы деятельности по обеспечению экономической безопасности, подходы к построению и организации деятельности системы экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, система экономической безопасности, обеспечение экономической безопасности, предприятие, модель, глобализация экономики.

THEORETICAL BASES OF PROVIDING OF ENTERPRISE SECURITY

In the article theoretical bases of providing of enterprise security, approaches to building and organization of system of economic security of company are considered.

Keywords: economic security, system of economic security, providing of economic security, enterprise, model, globalization of the economy.

Постановка проблеми

У сучасній світовій економіці відбуваються складні і важко прогнозовані процеси. Вони роблять сильний вплив не тільки в цілому на національну економіку, але також на діяльність окремих суб'єктів її складових. Це вплив буває як позитивний, так і негативний. З одного боку, сучасна глобалізована економіка дає нові великі можливості для розвитку вітчизняного бізнесу, а з іншого несе серйозні загрози для його існування [1].

В умовах жорсткої конкуренції, породженої процесами глобалізації економіки для забезпечення стабільної роботи та динамічного розвитку вітчизняних підприємств необхідно постійну увагу приділяти питанням забезпечення їх економічної безпеки. Ця складна проблема повинна вирішуватися, як на рівні держави, так і всіма суб'єктами господарської діяльності складовими національну економіку [2].

Світова фінансово-економічна криза показала, що існуючі системи економічної безпеки не здатні своєчасно спрогнозувати виникнення кризи, його силу, розмах і можливі наслідки для економіки. Для цього необхідно

провести модернізацію існуючих систем економічної безпеки, зробити їх інтелектуальними, оснащені сучасними засобами відео-спостереження, сигналізації, захисту інформаційних ресурсів від несанкціонованого доступу. Без розробки теоретичних основ діяльності по забезпеченню економічної безпеки вирішити проблему побудови ефективних систем забезпечення економічної безпеки неможливо [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Останнім часом розробці теорії безпеки суб'єктів господарської діяльності була приділена велика увага поруч вітчизняних і закордонних учених, у тому числі Белоусовой І.А., Олейниковим Е.А., Шаваєвим О.Г., Ярочкеним В.І., Шликовим В.В., Мак-Мак В.П. та іншими.

Однак слід зазначити, що дана проблема в основному розглядалася з позицій організації захисту окремих, найбільш важливих напрямків у діяльності підприємств. У першу чергу це стосувалося захисту комерційної таємниці, інформаційних ресурсів підприємств, виробничих ресурсів, персоналу, матеріальних цінностей і т.д..

Автори не поділяють в комплексі такі різні категорії як «економічна безпека», «система економічної безпеки», «забезпечення економічної безпеки». А це все складові одного складного процесу метою, якого є створення сприятливих умов для діяльності підприємства в умовах перманентних небезпек, загроз і ризиків ринкової економіки.

Невирішені частини проблеми

Забезпечення економічної безпеки підприємств це дуже складний, багатогранний і ще не до кінця вивчений і зрозумілий процес. І як наслідок вітчизняні та зарубіжні вчені, і фахівці - практики в галузі економічної безпеки неоднозначно трактують такі основоположні категорії як економічна

безпека і система економічної безпеки. Як правило, в існуючих визначеннях немає чіткої відмінності між ними. Автори змішують такі різні за змістом категорії як економічна безпека і система економічної безпеки. А сам процес забезпечення економічної безпеки не розкривається взагалі економіки. Особливу увагу слід приділити організації ефективної інформаційно-аналітичної роботи, яка повинна забезпечити власників та керівників підприємств, а також його штатний підрозділ економічної безпеки, інформацією не тільки про існуючі, але і можливі небезпеки і загрози у сфері економіки [7].

Метою статті є розглянути теоретичні основи діяльності з забезпечення економічної безпеки підприємств.

Виклад основного матеріалу

В умовах економічної кризи забезпечити економічну безпеку підприємства можливе тільки при комплексному підході до побудови його системи безпеки. Для успішного вирішення цього складного завдання необхідно в першу чергу розробити теоретичні основи побудови та функціонування системи економічної безпеки підприємства, а також визначити методологію оцінки ефективності діяльності в першу чергу її внутрішніх суб'єктів [4].

Забезпечення економічної безпеки - це складний вид діяльності. Для того, щоб його успішно здійснювати необхідно добре розуміти зміст таких категорій як економічна безпека, система економічної безпеки, процес забезпечення економічної безпеки (Рис 1.).

Економічна безпека підприємства - це категорія, яка характеризує ступінь адекватності реального стану функціональних складових економіки підприємства (фінансів, технологій, технічного оснащення, персоналу та ін) параметрами, що забезпечує його стабільну роботу і отримання запланованого прибутку.

Економічна безпека є своєрідним індикатором, що показує стан економіки підприємства. Датчики цього індикатора повинні бути у всіх функціональних складових економіки підприємства і повинні фіксувати їх реальний стан та все що відбуваються відхилення.

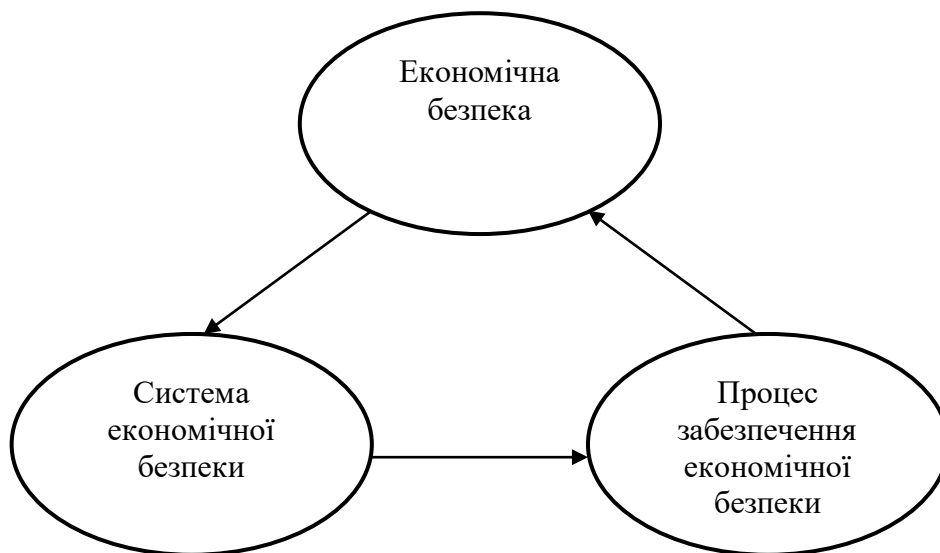

Рис. 1. Модель забезпечення економічної безпеки

Оцінка реального стану економіки підприємства, а саме головне своєчасне і точне визначення областей реальних і потенційних небезпек і загроз - одна з найбільш складних проблем, яку необхідно вирішити для ефективного забезпечення економічної безпеки.

Стан економічної безпеки визначається за допомогою відповідних критеріїв, індикаторів і порогових значень, які є у кожній функціональній складовій економіки підприємства, для оцінки її стану. До основних функціональних складових економіки підприємства, стан яких необхідно постійно контролювати і оцінювати відносяться:

- Системи управління підприємством.
- Фінансового стану підприємства.
- Технічного оснащення підприємства.
- Технологій, що використовуються на підприємстві.

- Персоналу підприємства.
- Трудовий і технологічної дисципліни.
- Якості та конкурентоспроможності продукції, що випускається і наданих підприємством послуг.

Для досягнення заданого рівня економічної безпеки на підприємстві необхідно створити систему економічної безпеки.

Система економічної безпеки підприємства - сукупність внутрішніх і зовнішніх суб'єктів забезпечення економічної безпеки підприємства, що мають спільні цілі, наділених відповідними функціями і правовими повноваженнями, що мають необхідну матеріально-технічну базу, підготовлений персонал, механізми управління і взаємодії, що володіють технологіями, формами і методами визначення, зниження рівня та протидії небезпекам і загрозам у сфері економіки. Один з варіантів моделі системи економічної безпеки підприємства показаний на рисунку 2.

До внутрішніх суб'єктів системи економічної безпеки належать:

- Власник підприємства.
- Керівник підприємства та його заступники.
- Керівник структурного підрозділу безпеки підприємства та його персонал.
- Керівники всіх структурних підрозділів підприємства та їх персонал.

До зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки належать:

- Органи державної влади і управління, які займаються питаннями розвитку економіки та забезпечення її безпеки.
- Правоохоронні органи України (МВС, СБУ, Прокуратура, Суди).
- Системи безпеки партнерів по бізнесу.
- Суб'єкти недержавної системи безпеки (охоронні підприємства, консалтингові фірми).
- Правоохоронні органи зарубіжних країн, в яких підприємство веде бізнес.

- Громадські організації та політичні партії.
- Засоби масової інформації.

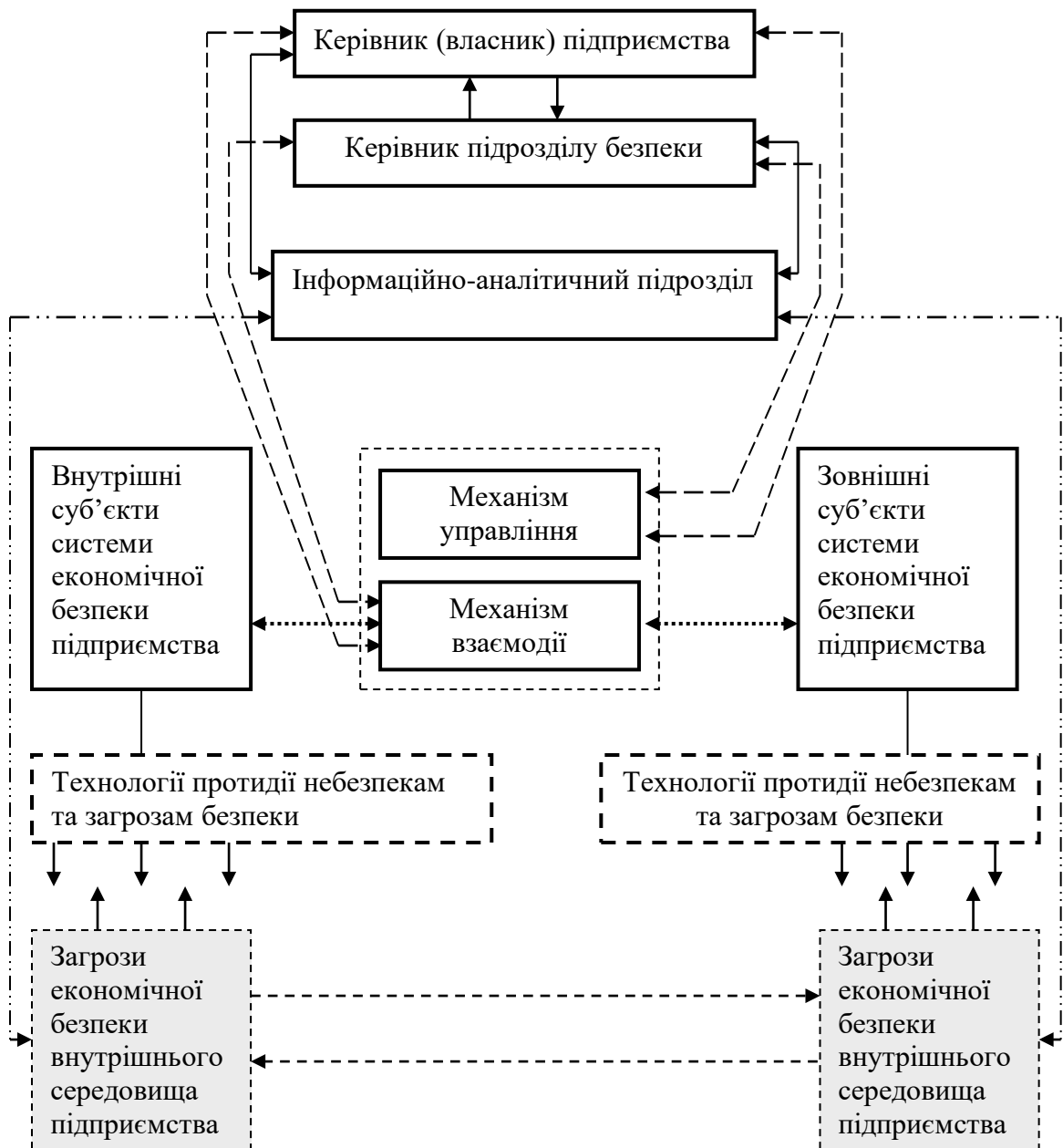

Рис. 2. Модель системи економічної безпеки підприємства

Для управління системою економічної безпеки підприємства необхідні механізми управління. Механізми управління системою економічної безпеки включають принципи управління, суб'єкти управління, функції управління, управлінські відносини, технічні засоби управління, правова база управління.

Ефективність функціонування системи економічної безпеки в значній мірі залежить від матеріально-технічної бази. Матеріально-технічна база системи економічної безпеки включає:

- Спеціальні технічні засоби захисту інформації від несанкціонованого доступу.
- Технічні засоби спостереження і сигналізації.
- Транспортні засоби.

Для протидії небезпекам, загрозам та ризикам суб'єктами системи безпеки застосовуються відповідні технології.

Технології зниження рівня та протидії небезпекам і загрозам у сфері економіки включають:

- Технології протидії рейдерським захопленням.
- Технології протидії недобросовісній конкуренції.
- Технології забезпечення кадрової безпеки.
- Технології конкурентної розвідки.
- Технології забезпечення фінансової безпеки.

Процес забезпечення економічної безпеки - діяльність суб'єктів системи економічної безпеки з комплексного протидії реальним і потенційним, внутрішнім і зовнішнім небезпекам і загрозам економічній безпеці підприємства.

В основі процесу забезпечення економічної безпеки повинен лежати комплексний підхід до використання всіх внутрішніх і зовнішніх ресурсів підприємства з протидії реальним і потенційним небезпекам і загрозам у зовнішній і внутрішньому середовищі підприємства. Комплексне забезпечення економічної безпеки включає:

- Моніторинг процесів що відбуваються у зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства з метою визначення сфер небезпек і загроз його економічній безпеці.
- Аналіз і оцінка виявлених небезпек і загроз економічній безпеці.

- Визначення суб'єктів системи економічної безпеки, які залучаються для проведення конкретних заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.
- Планування заходів щодо комплексного протидії небезпекам і загрозам економічній безпеці.
- Формування механізмів управління діяльністю суб'єктів системи економічної безпеки.
- Формування механізмів взаємодії суб'єктів господарської діяльності, які беруть участь у забезпеченні економічної безпеки.
- Підготовка та проведення конкретних заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.
- Оцінка результатів проведення заходів по забезпеченням економічної безпеки.

Вся діяльність по створенню системи економічної безпеки та організації її ефективного функціонування має бути підпорядковане головній меті - створенню сприятливих умов для успішної роботи і отримання прибутку підприємством в умовах високої невизначеності процесів, які відбуваються в нестабільній, кризовій економіці.

Висновки

Нестабільний стан світової економіки, перманентні кризові явища у вітчизняній економіці вимагають розробки нових підходів до побудови систем безпеки підприємств. Існуючі системи безпеки, в основному призначені для вирішення завдань фізичного захисту і не можуть ефективно протистояти сучасним небезпекам і загрозам у сфері економіки. Необхідна їхня модернізація. Сучасні системи економічної безпеки мають бути інтелектуальними, здатними своєчасно спрогнозувати появу нових небезпек і загроз, визначити їх розмах і ступінь загрози для економічної безпеки підприємства. І бути здатними протидіяти їм. Для створення таких систем

економічної безпеки необхідно розробити теоретичні основи їх побудови і функціонування.

Литература

1. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання. Монографія. / Кириченко О.А., Захаров А.И., Лаптев С.М. та ін.// К.: Університет економіки та права «КРОК». – К.: ЗАТ "Дорадо" – 2008. – 403 с.
2. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство. Монографія. / Козаченко Г.В., Захаров О.І., Ляшко О.М. та ін.// Луганск: Видавництво Східноукраїнського національного університету. 2011.- 284 с.
3. Комплексне забезпечення безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємств / Захаров О.І. // Зовнішня торгівля. Економічна безпека. ТОВ «Дорадо – Друк» С 95-100. № 3 2010.
4. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи. Монографія. / Кириченко О.А., Захаров О.І., Денисенко М.П. та ін. // К.: ТОВ "Дорадо-Друк" – 2010. – 412 с.
5. Клебанова Т. С., Сергиенко Е. А. Модели оценки, анализа и прогнозирования экономической безопасности предприятия // Бизнес Информ.–2006.– № 8.– С. 65 – 72.
6. Ковалев Д., Сухорукова Т. Экономическая безопасность предприятия // Экономика Украины.– 2005.– № 10.– С. 48 – 52.
7. Козаченко Г. В., Пономарев в.п., Ляшенко О. М. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: Монография.– К.: Либра, 2003.– 280 с.
8. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия. – С-Петербург: Издательство “Алетейя”, 1999. – 144 с.

9. Мак-Мак В. Служба безопасности предприятия. Организационно-управленческие и правовые аспекты деятельности. – М.: Мир безопасности, 2000. -189с.